

ACTUARIATUL, UN IMPERATIV AL TIMPULUI

Prof. univ., dr. **Ion PÂRȚACHI**,
conf. univ., dr. **Oleg VEREJAN**, ASEM

ACTUARY – AN IMPERATIVE OF THE TIME

In this article the authors present an actual approach of the actuary. An important accent is put on the actuary significance and the educational necessity corresponding to international standards. Also, the authors describe the abilities of the actuaries and the development necessity of the actuary of the Republic of Moldova, mentioning that the development of the actuary activity is possible in the Republic of Moldova

SEMNIIFICAȚIA ACTUARIATULUI

Pe plan internațional și pe cel al Uniunii Europene se vorbește tot mai mult de necesitatea sofisticării modalității de supraveghere a societăților de asigurare, prin implementarea modelelor bazate cu precădere pe analiza riscurilor specifice, inerente activității de asigurare. Trebuie să fim pregătiți pentru momentul implementării unor astfel de modele, iar implicarea tot mai largă a actuarilor în procesul de supraveghere este absolut necesară. Nimeni nu știe cu certitudine dacă și când anume se va produce un risc acoperit prin asigurare ori care va fi dimensiunea exactă a despăgubirilor pe care un asigurător trebuie să le plătească. Însă, prin aplicarea calculului actuarial și abilităților actuarilor, aceste necunoscute pot fi evaluate, ceea ce ne permite să ne asigurăm că vor exista suficiente resurse financiare pentru onorarea obligațiilor.

Etimologia exactă a termenului de actuarial nu este cunoscută. Se presupune că acest termen provine de la latinescul *actuarius* – *persoană responsabilă de întocmirea proceselor verbale la adunările generale, precum și de păstrarea registrelor contabile ale unei societăți*.

Conform definiției Asociației Internaționale de Supraveghere a Asigurărilor (IAIS), *actuarul este o persoană calificată în evaluarea consecințelor financiare ale unor evenimente incerte viitoare*.

Profesia de actuar a apărut și s-a dezvoltat mai întâi în domeniul asigurărilor de viață (Marea Britanie, sec. XVIII), mai apoi modelele actuariale au fost aplicate cu succes și în alte domenii ale

asigurărilor, cum ar fi asigurările de bunuri, de sănătate etc., adică asigurările generale (Marea Britanie, 1980). De-a lungul timpului atribuțiile, precum și domeniile de activitate ale actuarilor s-au diversificat.

Știința actuarială se bazează pe teoria *dobânzii compuse* care permite compararea unor valori financiare în momente diferite de timp. Cum teoria matematicii presupune dezvoltarea riguroasă a unor concepte abstracte sau axiome, care pot sau nu pot avea vreo legătură cu realitatea, preocuparea esențială a actuarului este găsirea unor soluții practice, cu un grad precizat de acuratețe și folosind datele numerice aflate la îndemână, în probleme legate de afaceri privind evenimente incerte viitoare. Prin urmare, matematica este mai degrabă „slugă” și nu „stăpân” în dezvoltarea științei actuariale.

STIPULĂRILE STANDARDELOR INTERNAȚIONALE

Normele legale care reglementează activitatea de actuarial în majoritatea țărilor se bazează pe standardele internaționale ale Asociației Internaționale de Supraveghere a Asigurărilor.

Principalele instituții internaționale care ghidează activitatea de actuarial sunt Grupul Consultativ European de Actuarial, Asociația Internațională de Actuarial (IAA) și Asociația Internațională de Supraveghere a Asigurărilor (IAIS). Asociația de Actuarial are ca obiectiv de bază instruirea actuarilor, efectuarea cercetărilor în domeniul respectiv, organizarea de conferințe și întruniri. Misiunea principală a IAIS constă în reglementarea activității de actuarial prin Standardele și Codurile de Conduită emise care descriu cerințele de onorabilitate, de integritate profesională, competență și moralitate de care trebuie să dea dovadă un actuar modern.

Conjunctura internațională a activității de actuarial este reglementată de un șir de acte normative. Unele reglementări sunt abordate ca documente aparte, altele ca norme componente ale altor acte normative. Cel mai important este *Codul de Conduită* al Asociației Internaționale de Supraveghere a Asigurărilor, instituție la care tinde să adere și Comisia Națională a Pieței Financiare din Republica Moldova (instituția curentă de reglementare și supraveghere a asigurărilor), dacă ne referim la Concepția de consolidare a pieței asigurărilor pe termen mediu (2004-2007).

În conformitate cu acest cod, organul de supraveghere a asigurărilor decide cine poate fi

considerat actuar. Criteriile impuse pentru ca o persoană să devină actuar certificat sunt: **instruire educațională corespunzătoare standardelor; calitatea de membru al unei organizații de actuariat și calificat la un anumit nivel; practică minimă în domeniul tangențial actuariatului.** În scopul evitării conflictului, codul condiționează că actuarul nu poate fi manager de companie, manager financiar, deoarece se presupune că nu-și va îndeplini cu onoare atribuțiile, susținând interesele societății de asigurări și nu a deținătorilor de polițe sau a normelor licite. Tot *Codul de Conduită* prevede că actuarul poate fi angajat de o companie sau de mai multe companii concomitent, sau poate oferi servicii de consultanță. De asemenea, standardele Asociației Internaționale de Supraveghere a Asigurărilor prevăd că dacă o societate de asigurări angajează un actuar acreditat, atunci organul de supraveghere trebuie să confirme calificarea, încrederea și buna conduită a persoanei angajate. De asemenea, organul de supraveghere trebuie să stabilească poziția persoanei respective în relațiile cu managementul companiei de asigurări, în scopul argumentării faptului că actuarul are suficientă independență și putere să-și îndeplinească atribuțiile.

Prin urmare, în cele mai multe țări, obținerea autorizației de funcționare și funcționarea propriu-zisă a societăților de asigurare/reasigurare este condiționată de existența unui actuar.

În majoritatea țărilor actuarii sunt reuniți în asociații profesionale care urmăresc menținerea unor standarde înalte de profesionalism, integritate și responsabilitate publică.

Standardele internaționale stipulează că între auditorii externi din domeniul asigurărilor și actuarii trebuie să existe o relație de interdependență.

INTERDEPENDENȚA ÎNTRE AUDITORI ȘI ACTUARI

Legătura între auditorii externi și actuarii este descrisă în Codul de Conduită al Actuarilor elaborat de Asociația Internațională de Supraveghere a Asigurărilor (IAIS). Un compartiment important al auditului intern sau extern în cadrul unei societăți de asigurări îl constituie analiza rezervelor tehnice care semnifică obligațiile asiguraților față de deținătorii de polițe. Rolul auditului, în acest caz, este să asigure credibilitatea datelor folosite la calculul rezervelor. Controlul corectitudinii efectuării calculelor rezervelor, în special cele de daune, implică expertize specifice, metode și tehnici statistice care, la rândul lor, sunt parte componentă a profesiei de actuar. De aceea, auditorii actuali acreditați sunt nevoiți, în aceste situații, să angajeze actuarii în cadrul firmei sau pe perioada de audit.

DE CE ANUME ACTUARUL?

Pentru că, esența și principiile de calcul al rezervelor tehnice în asigurări se deosebesc de celelalte domenii de activitate ale economiei naționale. Rezervele tehnice ale societăților de asigurare sunt stabilite în scopul onorării obligațiilor asumate față de asigurați privind achitarea daunei la producerea riscului asigurat. Acesta este, de fapt, obiectivul primordial al activității unei societăți de asigurare. Prin urmare, aceste fonduri, în corelare cu ceilalți indicatori financiari, au o importanță deosebită pentru rezultatul financiar al asiguratorului. De cuantumul rezervelor depinde gradul de solvabilitate și lichiditate al societății de asigurare. Stabilirea rezervelor în asigurări necesită cunoștințe speciale care implică folosirea unor metode corespunzătoare, bazate pe practica și standardele internaționale. Anume de aceste abilități de control dispune actuarul.

ABILITĂȚILE ACTUARILOR

Actuarul este un lider profesionist în găsirea oportunităților de administrare a riscurilor, prin combinarea calităților analitice elevate cu cunoștințele din domeniul matematicii, statisticii, businessului și finanțelor. Prin urmare, este foarte important pentru o societate de asigurări să dispună de un profesionist în expertiza riscurilor.

Cunoștințele actuarilor în materie de finanțe și managementul riscului sunt utilizate din plin în așa domenii ca asigurări, pensii și investiții. În cadrul activității din aceste domenii, actuarii trebuie să fie capabili de a:

- calcula **primele și tarifele de asigurare** și elabora metodologiile de calcul ale lor (inferența statistică);
- evalua și **estima rezervele tehnice** aferente contractelor de asigurări generale, viață și pensii;
- evalua **marja minimă de solvabilitate** și stabili diferite alternative pentru valorile curente și viitoare ale solvabilității;
- participa la stabilirea **strategiilor investiționale**;
- calcula **profitabilitatea tipurilor de asigurări**;
- prognoza **rezultatele financiare** din activitatea de *subscriber*;
- prezenta anual asiguratorului și organului de supraveghere **raportul privind evaluarea rezervelor tehnice** și alte rapoarte;
- **înștiința instituția de supraveghere** despre abaterile de la normele licite ale societății de asigurări;
- **oferi consultanță.**

Aceste capacități le permit actuarilor să obțină o poziție cheie în echipa de management a unei societăți de asigurări.

În conformitate cu standardele internaționale și activitățile de bază ale actuarilor, instruirea actuarilor este complexă și solicită cunoștințe din diverse domenii. Potrivit estimărilor specialiștilor, raportul procentual al cunoștințelor din diferite domenii de care trebuie să dispună un actuar calificat, se distribuie conform fig. 1.

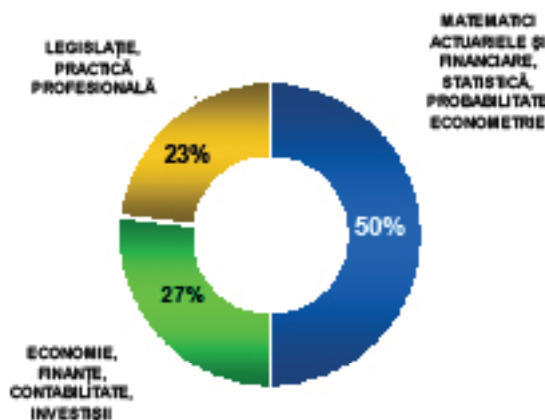

Fig.1. Structura cunoștințelor unui actuar

Deținerea acestor calități îl face pe actuar să devină un profesionist unic în domeniul securității financiare.

NECESITATEA ACTUARIATULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

La ora actuală, în Republica Moldova actuariatul este o profesie tânără și de aceea este foarte puțin popularizată, am putea spune că se bălăcește într-o ilustră ignoranță. Puține persoane, chiar și din domeniul asigurărilor, au auzit de cuvântul “actuariat”, însă și mai puține cunosc semnificația lui.

Primele de asigurare la majoritatea companiilor de asigurări nu sunt calculate după criterii științifice, ceea ce a dus la apariția unor discrepanțe esențiale între tarifele de primă ale diferitelor societăți de asigurare pentru riscuri asigurate identice. Rezervele tehnice, în special cele de daune, se calculează pe baza unor metode elementare, ceea ce le face să fie insuficiente pentru acoperirea obligațiilor curente. Multe companii ajung la incapacitate de achitare sau achitări limitate ale despăgubirilor, deoarece nu se ține cont de estimările și controlul preventiv al riscurilor. Însă în condițiile unui business modern, cantitatea și calitatea trebuie bine aliniată și combinate.

Odată cu dezvoltarea masivă în Republica

Moldova a asigurărilor generale, în special a asigurărilor auto, apare necesitatea estimării tarifulor de asigurare și a rezervelor pe baza unor criterii științifice sofisticate, ținând cont de caracterul aleatoriu, static sau dinamic al daunelor, de distribuțiile statistice specifice fiecărui risc asigurat, studiate separat pentru variabile continue și discrete, adică pentru suma daunei și numărul de daune.

De asemenea, metodele deterministe elementare aplicate în Asigurările Generale, bazate pe „Legile Mediei”, oferă concluzii foarte limitate pentru etapa de *evaluare* a riscurilor în asigurări, deoarece procesul de subscriere în asigurări generale este mult mai variabil decât cel din asigurările de viață și de pensii. Pentru această categorie a asigurărilor este specific procesul stocastic, adică statistico-probabilistic, unde evaluarea variabilității sau a incertitudinii este critică pentru soluționarea multor probleme de risc financiar.

Necesitatea creșterii numărului de actuari atestați derivă și din prevederile legale referitoare la fondurile nestatale de pensii, unde se stipulează că fondurile sunt obligate să prezinte un raport referitor la evaluarea actuarială a obligațiilor aferente contractelor active.

Din cele menționate se poate deduce importanța instruirii unui personal specializat în științe actuariale, astfel încât să fie eficientizată activitatea de verificare a modului în care societățile de asigurare stabilesc tarifele de primă, rezervele tehnice și alți indicatori specifici.

În contextul modificării legislației din domeniul asigurărilor s-a produs o ajustare la standardele internaționale și s-a reglementat, pentru prima dată, statutul actuarului în asigurări. Potrivit acestei legi, funcția de actuar este definită ca o funcție de conducere de specialitate. Cerințele și atribuțiile actuarului sunt specificate atât în documentele cerute pentru licențierea asigurătorilor, cât și într-un articol dedicat atribuțiilor actuarului. Acest articol prevede că în calitate de actuar poate să activeze orice persoană care dispune de certificat de calificare eliberat de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor. De asemenea, se prevede că actuarul certificat trebuie să aprobe calculele actuariale privind tarifele de primă, să certifice rapoartele privind rezervele tehnice, să întocmească și să transmită Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor un raport anual care certifică acuratețea și corectitudinea calculelor rezervelor tehnice, să legalizeze business-planul la clasa de asigurări care urmează să fie licențiată.

ETAPELE CURENTE DE DEZVOLTARE

Printre principalele etape în dezvoltarea actuariatului în Republica Moldova putem menționa:

1. **Noile abordări ale Legii cu privire la asigurări.** În viitorul apropiat va fi greu de crezut că este posibil să începi sau să desfășori o activitate de asigurări fără implicarea actuarilor. Aceasta se va întâmpla, deoarece piața se va schimba. Ca rezultat al dezvoltării pieței asigurărilor și noilor abordări ale Legii cu privire la asigurări, în care este reglementat, pentru prima dată, statutul actuarului, dar și din necesitatea de a continua procesul de consolidare a sectorului de asigurări, companiile de asigurări vor apela la serviciile actuarilor, astfel că rolul și responsabilitățile actuarilor vor fi din ce în ce mai mari.

2. Un pas important în dezvoltarea actuariatului în Republica Moldova l-a avut **crearea, cu mai mult de un an în urmă sau, mai exact, la 29 ianuarie 2007, a Asociației de Actuariat din Moldova (AAM)**, la inițiativa unui grup de 9 persoane, care activau și continuă să activeze în domeniul asigurărilor și activităților academice de cercetare. Asociația are un rol bine precizat, de recunoaștere, susținere și promovare a profesiei de actuar, precum și dobândirea cunoștințelor în acest domeniu. Misiunile principale de viitor ale AAM sunt:

- crearea unui centru de instruire, cercetare și dezvoltare în domeniul actuariatului;
- elaborarea unui program de instruire a actuarilor, structura căruia să corespundă cu programul Grupului Consultativ European de Actuariat și AIA;
- elaborarea unui cod de etică profesională și a unor standarde de practici bazate pe integritate și respect al legislației;
- stabilirea de contacte de colaborare cu afilierea în calitate de membru Observator al Grupului Consultativ European de Actuariat,

3. Un eveniment important este **aderarea AAM în calitate de Membru Asociat al Asociației Internaționale de Actuariat**. Astfel, la 28 octombrie 2007, în ședința Consiliului Asociației Internaționale de Actuariat de la Dublin, AAM a fost acceptată ca Membru Asociat al Asociației Internaționale de Actuariat. Pe această cale, mulțumim AI pentru încrederea acordată.

IEȘIREA DIN IMPAS

Din prevederile actelor normative menționate mai sus și din cele menționate referitor la evoluția

actuală rezultă necesitatea creșterii numărului de actuari atestați. Nivelul de cunoaștere în domeniul actuarial va fi foarte scăzut dacă nu se vor întreprinde măsuri în scopul instruirii aspiranților la funcția de actuar.

Instruirea în acest domeniu trebuie luată de la zero deoarece, până astăzi, în republică nu există instituție de învățământ care ar pregăti specialiști în domeniul respectiv.

Rezolvarea acestei probleme poate fi inițiată prin câteva aspecte.

În primul rând, este necesară elaborarea regulamentelor de funcționare a noii Legi cu privire la asigurări, nr. 407 din 21.12.2006.

În al doilea rând, toate aceste instituții trebuie să caute soluții din punct de vedere tehnico-organizatoric și financiar pentru organizarea unor cursuri adecvate pentru actuari prin implementarea unui program de formare profesională și certificare a actuarilor, în colaborare cu un institut de profil din Uniunea Europeană. Aceste programe trebuie să se finalizeze cu certificarea actuarilor recunoscută de Asociația Internațională a Actuarilor. O altă soluție ar fi trimiterea unui grup de persoane la studii specializate în actuariat în una din țările europene.

În al treilea rând, în vederea întăririi capacității de supraveghere prudentială, dar și în contextul tendințelor manifestate pe plan internațional în ceea ce privește modalitatea de exercitare a supravegherii activității de asigurare, Comisia Națională a Pieței Financiare trebuie să înființeze în cadrul său o structură specializată în actuariat.

În al patrulea rând, pentru evaluări pertinente și bune argumentări din punct de vedere economic și financiar, precum și referindu-ne la practica multor țări din spațiul european și cel ex-sovietic, remarcăm că actuarii și modelele actuariale trebuie utilizate pe larg în cadrul asigurărilor obligatorii de medicină și în domeniile pensiilor, creându-se departamente specializate în actuariat în cadrul instituțiilor statale. Scopul acestor subdiviziuni statale trebuie să țină de prognoza actuarială a stabilității financiare a bugetului de asigurări obligatorii de medicină, de determinarea pertinentă a nivelului pensiilor în baza modelelor actuariale, de calcularea corectă a primelor de asigurare, ținând cont de un șir de factori, așa ca: hazardul moral, selecția adversă, gradul de morbiditate, vârsta asiguraților, speranța de viață.

DOMENIILE DE ACTIVITATE

Domeniile de activitate ale actuarilor s-au diversificat, consecință a dezvoltării sectorului

financiar și al asigurărilor. O companie de asigurări nu poate funcționa fără actuari. Deși majoritatea actuarilor își desfășoară activitatea în domenii asociate cu activitatea de asigurări, numărul celor angajați și în alte domenii continuă să crească. Concentrarea în mare parte a actuarilor în cadrul societăților de asigurări este rezultatul faptului că anume societățile de asigurări au cel mai mult nevoie de soluționarea problemelor de risc și incertitudine.

Actuarii pot activa și în alte domenii ale economiei, și anume în cele ale băncilor comerciale, fondurilor de investiții și de pensii, atât în sectorul public, cât și în cel privat. În cadrul instituțiilor de stat, actuarii participă la managementul programelor de asistență socială: pensii, medicină, etc. prin prisma estimării obligațiilor financiare.

O parte din ei pot activa în cadrul firmelor de consultanță sau ca persoană independentă (vezi fig.2).

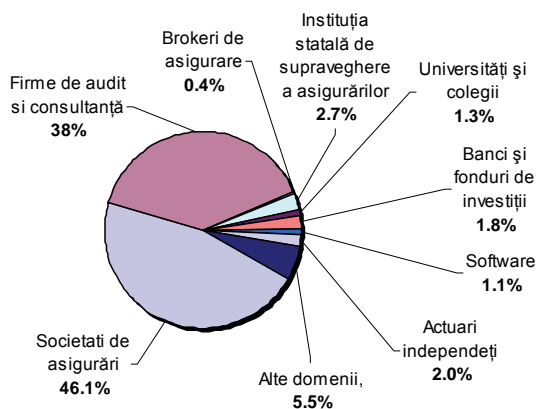

Fig.2. Structura ocupațională a actuarilor membri ai asociațiilor internaționale de actuarial

De expertiza actuarilor sunt interesați nu numai societățile de asigurări, de audit sau de consultanță, ci și instituțiile de supraveghere a asigurărilor. Rolul actuarului în cadrul organelor de supraveghere este destul de important, în special pentru supravegherea societăților de asigurare prin implementarea modelelor bazate pe analiza riscurilor specifice. De asemenea, actuarii pot să participe la unele programe de evaluare a riscurilor și rezolvarea problemelor de ordin statistic și financiar în cadrul băncii naționale.

REPERE FINALE

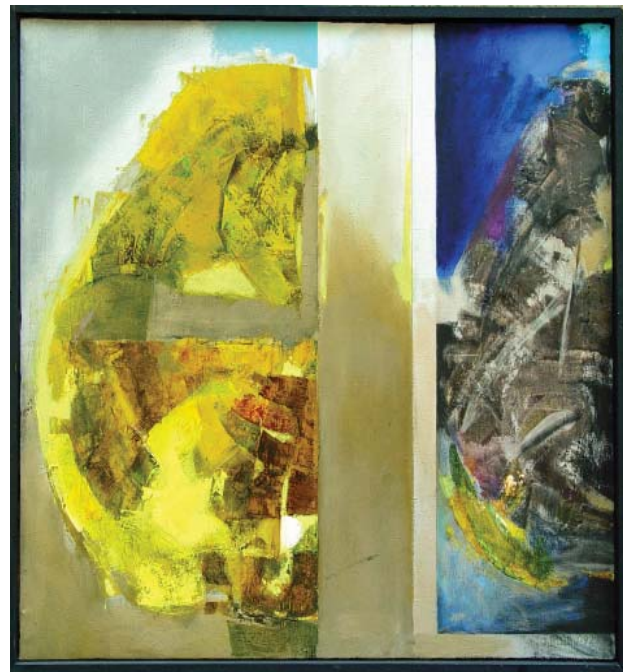
În aceste condiții, este clar că dezvoltarea activității de actuarial în Republica Moldova este posibilă numai dacă organele abilitate cu gestionarea directă a asigurărilor comerciale, precum și a celor sociale statale doresc să obțină rezultate cât mai

favorabile pentru ramura asigurărilor care poate fi considerată un stimulent al activității economico-financiare, rezultate bine argumentate și bazate pe criteriile științifice. De asemenea, actuarialul, fiind un domeniu nou pentru țara noastră, poate să devină important pentru economie și în special pentru activitatea de asigurări dacă reglementarea lui se va face prin intermediul unor acte normative bazate pe standardele internaționale ale Asociației Internaționale de Supraveghere a Asigurărilor, precum și printr-o muncă asiduă privind informatizarea corectă a rolului și importanței actuarului. Aceasta va avea ca efect creșterea interesului pentru actuarial atât a întreprinderilor din cadrul asigurărilor comerciale, cât și a instituțiilor statale care se ocupă de crearea și gestionarea fondurilor de asigurări medicale obligatorii și de pensii sociale.

Consideram, prin urmare, că există suficiente argumente ca să luăm în serios problema instruirii, calificării și organizării actuarilor și, cât mai repede posibil, să căutăm soluții care răspund la așteptările standardelor internaționale.

Bibliografie

1. Oleg Verejan, Ion Pârțachi. *Statistica actuarială în asigurări*. Editura Economică, București, 2004.
2. Oleg Verejan, Ion Pârțachi, Constantin Anghelache (coordonator). *Analiza actuarială în asigurări*. Editura Economică, București, 2006.
3. Oleg Verejan, Ion Pârțachi. *Statistica actuarială în asigurări comerciale*. Editura ASEM, Chișinău, 2004.

Andrei Sârbu. Gutuie în noapte. U/p, 1992